

DODL I OBERHOLLENZER

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)
z dnia 7 czerwca 2005 r. *

W sprawie C-543/03

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht Innsbruck (Austria) postanowieniem z dnia 16 grudnia 2003 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 29 grudnia 2003 r., w postępowaniu

Christine Dodl,

Petra Oberhollenzer

przeciwko

Tiroler Gebietskrankenkasse,

* Język postępowania: niemiecki.

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans i A. Rosas, prezesi izb,
C. Gulmann, J.P. Puissechet, K. Schiemann (sprawozdawca), J. Makarczyk, P. Küris,
E. Juhász, U. Löhmus, E. Levits i A.Ó Caoimh, sędziowie,

rzecznik generalny: L.A. Geelhoed,
sekretarz: K. Sztranc, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 grudnia
2004 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu C. Dodl i P. Oberhollenzer przez J. Hobmeiera, Rechtsanwalt,

— w imieniu Tiroler Gebietskrankenkasse przez A. Bramböck, działającą
w charakterze pełnomocnika,

- w imieniu rządu austriackiego przez H. Dossiego, E. Riedla i G. Hesse'go, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez S. Holzmann, Rechtsanwältin,

- w imieniu rządu niemieckiego przez W.D. Plessinga i A. Tiemann, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu fińskiego przez A. Guimaraes-Purokoski, działającą w charakterze pełnomocnika,

- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez D. Martina, H. Kreppela i B. Martenczuka, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 24 lutego 2005 r.,

wyduje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzeń wspólnotowych w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia

społecznego. W szczególności odnosi się do rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U. L 149, str. 2), zmienionego i uaktualnionego rozporządzeniem (WE) nr 1386/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 czerwca 2001 r. (Dz.U. L 187, str. 1, zwanego dalej „rozporządzeniem 1408/71”), jak również do rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia nr 1408/71 (Dz.U. L 74, str. 1), zmienionego i uaktualnionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 410/2002 z dnia 27 lutego 2002 r. (Dz.U. L 62, str. 17, zwanego dalej „rozporządzeniem 574/72”).

- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu zawisłego pomiędzy C. Dodl i P. Oberhollenzer a Tiroler Gebietskrankenkasse w przedmiocie odmowy przez tę ostatnią przyznania zasiłków z tytułu opieki nad dzieckiem.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

Rozporządzenie nr 1408/71

- 3 Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71 stanowi:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do pracowników najemnych lub do osób prowadzących działalność na własny rachunek [...], którzy podlegają lub podlegali

ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich i są obywatelami jednego z państw członkowskich [...], jak i do członków ich rodzin i do osób pozostałych przy życiu”.

4 Artykuł 4 ust. 1 tego rozporządzenia przewiduje:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do wszystkich ustawodawstw odnoszących się do działań zabezpieczenia społecznego, które dotyczą:

[...]

h) świadczeń rodzinnych”.

5 Zgodnie z art. 13 tego samego rozporządzenia:

„1. [...] osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego. Ustawodawstwo określa się zgodnie z przepisami niniejszego tytułu.

2. [...]

a) pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego [...];

[...]”.

6 Na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, który dotyczy pracowników najemnych lub osób prowadzących działalność na własny rachunek, których członkowie rodziny zamieszkują w państwie członkowskim innym niż państwo właściwe:

„Pracownik najemny lub osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlegający ustawodawstwu państwa członkowskiego są uprawnieni, w odniesieniu do członków swojej rodziny, którzy zamieszkują terytorium innego państwa członkowskiego, do świadczeń rodzinnych przewidzianych przez ustawodawstwo pierwszego państwa, tak jakby zamieszkiwali oni terytorium tego państwa [...]”.

7 Artykuł 76 ust. 1 tego samego rozporządzenia, który ustanawia zasady pierwszeństwa w przypadku zbiegu praw do świadczeń rodzinnych zgodnie z ustawodawstwem państwa właściwego i zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego miejsca zamieszkania członków rodziny przewiduje:

„W przypadku gdy w tym samym okresie, dla tego samego członka rodziny i z tytułu wykonywania działalności zawodowej, świadczenia rodzinne są przewidziane

w ustawodawstwie państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkują członkowie rodziny, prawo do świadczeń rodzinnych, należnych zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego, w danym wypadku na podstawie art. 73 lub 74, jest zawieszane do wysokości przewidzianej w ustawodawstwie pierwszego państwa członkowskiego”.

Rozporządzenie nr 574/72

8 Artykuł 10 ust. 1 rozporządzenia nr 574/72, który ustanawia zasady stosowane wobec pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek w przypadku kumulacji praw do świadczeń lub zasiłków rodzinnych, stanowi:

„a) Prawo do świadczeń lub zasiłków rodzinnych, należnych zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego, w którym nabycie prawa do świadczeń lub zasiłków nie jest uzależnione od warunku ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek, jest zawieszane, jeżeli w tym samym okresie i dla tego samego członka rodziny przyznane są świadczenia tylko zgodnie z krajowym ustawodawstwem innego państwa członkowskiego lub w zastosowaniu z art. 73, 74, 77 lub 78 rozporządzenia, do wysokości kwoty tych świadczeń.

b) Jednakże jeżeli praca lub działalność zawodowa wykonywana jest na terytorium pierwszego państwa członkowskiego:

i) w przypadku świadczeń należnych zgodnie z krajowym ustawodawstwem innego państwa członkowskiego albo zgodnie z art. 73 lub 74 rozporządzenia

dzenia osobie uprawnionej do zasiłku rodzinnego lub osobie pobierającej te świadczenia prawo do świadczeń rodzinnych, należne tylko zgodnie z krajowym ustawodawstwem innego państwa członkowskiego albo zgodnie z tymi artykułami, jest zawieszona do wysokości kwoty świadczeń rodzinnych, przewidzianych w ustawodawstwie państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje członek rodziny. Koszt świadczeń przyznawanych przez państwo członkowskie, na którego terytorium zamieszkuje członek rodziny, ponosi to państwo członkowskie;

[...]”.

Uregulowania krajowe

Ustawodawstwo austriackie

- 9 Zgodnie z § 2 ust. 1 ustawy w sprawie wyrównania wydatków rodzinnych (Familienlastenausgleichsgesetz) z dnia 24 października 1967 r. (BGBl. I, 376/1967), w wersji zmienionej i wiążącej w postępowaniu przed sądem krajowym:

„Prawo do zasiłku rodzinnego mają osoby, które posiadają stałe miejsce zamieszkania lub zwykle miejsce pobytu na terytorium federalnym [...]”.

- 10 Paragraf 2 ustawy w sprawie zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem (Kinderbetreuungsgeldgesetz) z dnia 8 sierpnia 2001 r. (BGBl. I, 103/2001), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2002 r. stanowi:

„1. Rodzic [...] jest uprawniony do pobierania zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem na swoje dziecko [...] pod warunkiem,

- 1) że na dziecko to przysługuje zasiłek rodzinny, zgodnie z ustawą w sprawie wyrównania wydatków rodzinnych, lub jeśli zasiłek ten nie przysługuje jedynie z uwagi na to, że na dziecko przysługuje świadczenie tego samego typu za granicą,

- 2) że dziecko żyje w gospodarstwie domowym rodziców,

- 3) że całkowita wysokość uwzględnianych dochodów (§ 8) pobieranych przez tego rodzica w trakcie danego roku kalendarzowego nie przekracza progu 14 600,00 EUR.

[...]

4. Zasiłek z tytułu opieki nad dzieckiem nie może być pobierany w tym samym czasie przez oboje rodziców na to samo dziecko. [...]”.

Ustawodawstwo niemieckie

- 11 Zgodnie z § 1 ustawy w sprawie przyznawania zasiłków i urlopów wychowawczych (Bundeserziehungsgeldgesetz) z dnia 7 grudnia 2001 r. (BGBl. 2001 I, nr 65):

„(1) Uprawnienie do pobierania zasiłku wychowawczego przysługuje temu, kto:

1. posiada stałe zameldowanie lub zwykłe miejsce zamieszkania w Niemczech,
2. ponosi koszty utrzymania dziecka, które zamieszkuje w jego gospodarstwie domowym,
3. sam wykonuje opiekę nad tym dzieckiem i zajmuje się jego wychowaniem oraz

4. nie wykonuje działalności zawodowej lub nie pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy.

[...]”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 12 Obie skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym, C. Dodl i P. Oberhollenzer, są obywatelkami austriackimi, które pracują w Austrii, lecz zamieszkują na terytorium Niemiec. Mieszkają one, odpowiednio, z mężem i z konkubentem, którzy są obywatelami niemieckimi zatrudnionymi w pełnym wymiarze czasu pracy w Niemczech.
- 13 Z uwagi na narodziny syna w dniu 21 kwietnia 2002 r. C. Dodl skorzystała z bezpłatnego urlopu wychowawczego od dnia 21 czerwca 2002 r. do dnia 7 października 2002 r.
- 14 P. Oberhollenzer w dniu 10 września 2002 r. urodziła syna i w następstwie tego skorzystała z bezpłatnego urlopu wychowawczego od dnia 8 listopada 2002 r. do dnia 9 września 2004 r.
- 15 Mąż C. Dodl oraz konkubent P. Oberhollenzer jako ojcowie pobierali w Niemczech zasiłki rodzinne, przypominające austriackie zasiłki rodzinne, ale nie korzystali

z niemieckich federalnych zasiłków wychowawczych z uwagi na wykonywanie działalności zawodowej w pełnym wymiarze czasu pracy.

- 16 Wnioski o wypłatę federalnego zasiłku wychowawczego, złożone przez skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym w Niemczech, zostały odrzucone: wniosek C. Dodl decyzją Amt für Versorgung und Familienförderung München I (urząd pomocy i wspierania rodziny w Monachium I) z dnia 13 maja 2003 r., a wniosek P. Oberhollenzer decyzjami Amt für Versorgung und Familienförderung Augsburg (urząd pomocy i wspierania rodziny w Augsburgu) z dnia 14 listopada 2002 r. i z dnia 22 kwietnia 2003 r. Uzasadnieniem podnoszonym przez władze niemieckie była jakoby właściwość Republiki Austrii w przedmiocie wypłaty zasiłku, o który wnoszono. Ponadto w przypadku C. Dodl podnoszone było również przekroczenie ustalonego w prawie niemieckim progu dochodów.
- 17 Wspomniane skarżące próbowały również ubiegać się o zasiłek z tytułu opieki nad dzieckiem w Austrii.
- 18 Ich wnioski zostały odrzucone decyzjami Tiroler Gebietskrankenkasse, odpowiednio, z dnia 28 kwietnia 2003 r. i z dnia 5 czerwca 2003 r. na podstawie art. 73, 75 i 76 rozporządzenia nr 1408/71 w związku z art. 10 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 574/72.
- 19 Skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym wniosły, każda z osobna, skargi na wspomniane decyzje do Landesgericht Innsbruck (sąd okręgowy w Innsbrucku), występując o nakazanie Tiroler Gebietskrankenkasse przyznania im zasiłku

w kwotach ustawowych z tytułu opieki nad dzieckiem począwszy od 1 lipca 2002 r., w przypadku C. Dodl oraz od 30 września 2002 r. w przypadku P. Oberhollenzer. Skarżące podnosiły, na poparcie swoich roszczeń, że zasada państwa miejsca zatrudnienia powinna znaleźć zastosowanie, czemu sprzeciwiała się Tiroler Gebietskrankenkasse, twierdząc że w przypadku dwóch różnych państw członkowskich miejsca zatrudnienia, to państwu miejsca zamieszkania przypada pierwszeństwo wypłaty świadczeń rodzinnych. Jedynie po wypłaceniu niemieckiego zasiłku wychowawczego Republika Austrii byłaby ewentualnie zobowiązana przyznać świadczenie mające na celu wyrównanie różnicy w porównaniu z zasiłkiem z tytułu opieki nad dzieckiem.

- 20 Orzeczeniami, odpowiednio, z dnia 17 lipca 2003 r. i z dnia 17 września 2003 r. Landesgericht Innsbruck oddalił skargi przedstawione przez C. Dodl i P. Oberhollenzer. Sąd ten uznał, że w przypadku rodziców pracujących w różnych państwach członkowskich, to państwu, na terytorium którego stale przebywa dziecko, w tym przypadku Republice Federalnej Niemiec, przypada pierwszeństwo wypłaty świadczeń rodzinnych. Republika Austrii jest zobowiązana wyłącznie do wypłaty różnicy w przypadku, gdy wysokość świadczenia niemieckiego jest niższa od wysokości świadczenia austriackiego.
- 21 Skarżące, w postępowaniu przed sądem krajowym, wniosły apelację od wspomnianych orzeczeń do Oberlandesgericht Innsbruck (okręgowego sądu apelacyjnego w Innsbrucku). Na poparcie swoich odwołań podnoszą one, że o ile zasiłek z tytułu opieki nad dzieckiem ma na celu zapewnienie dochodu temu z rodziców, który przebywa na bezpłatnym urlopie z uwagi na podjęcie się wychowania dziecka i który utracił z tego względu możliwość zarobkowania, to powinna zostać zastosowana zasada państwa miejsca zatrudnienia. C. Dodl i P. Oberhollenzer przypominają, że w czasie, gdy miały miejsce okoliczności faktyczne podniesione w postępowaniu przed sądem krajowym, pozostawały w stosunku pracy, w ramach którego nastąpiło po prostu zawieszenie wzajemnych praw i obowiązków z uwagi na bezpłatny urlop wychowawczy.

22 Tiroler Gebietskrankenkasse zakwestionowała tę argumentację i wniosła o oddalenie skarg.

23 Po połączeniu spraw w celu przeprowadzenia jednego postępowania i wydania wspólnego orzeczenia, Oberlandesgericht Innsbruck postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy wykładni art. 73 rozporządzenia (EWG) 1408/71 [...] w związku z art. 13 [tego samego] rozporządzenia, z późniejszymi zmianami, należy dokonywać w taki sposób, że stosuje się on również do pracowników najemnych, których stosunek pracy nadal istnieje, lecz nie pociąga za sobą obowiązku świadczenia pracy ani przekazywania wynagrodzenia (urlop bezpłatny) i, zgodnie z prawem krajowym, nie powstaje obowiązek ubezpieczenia społecznego?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:

W takim przypadku, czy państwo miejsca zatrudnienia jest właściwe w przedmiocie wypłaty świadczenia nawet, gdy pracownik i członkowie jego

rodziny, w odniesieniu do których świadczenie rodzinne - takie jak austriacki zasiłek z tytułu opieki nad dzieckiem - mogłoby być należne, nie zamieszkiwali na terytorium państwa miejsca zatrudnienia, zwłaszcza podczas okresu urlopu bezpłatnego?”.

Co do istoty sprawy

W przedmiocie pytania pierwszego

24. Zadając swoje pierwsze pytanie, sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym straciły przymiot „pracowników najemnych” w rozumieniu rozporządzenia nr 1408/71 z uwagi na zawieszenie wzajemnych praw i obowiązków w ramach stosunku pracy, podczas którego, na podstawie ustawodawstwa austriackiego, nie były zobowiązane przekazywać składek na zabezpieczenie społeczne. Sąd krajowy poszukuje odpowiedzi, w szczególności na pytanie o skutki takiego zawieszenia na stosowanie art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 i stąd art. 73 tego samego rozporządzenia.
25. Wydaje się, że główną, leżącą u podstaw pierwszego pytania, troską sądu krajowego jest ryzyko, iż skarżący w postępowaniu przed sądem krajowym wyszliby, jeśli chodzi o przyznanie świadczeń rodzinnych, całkowicie poza strefę ochrony socjalnej, gdyby ich stosunek pracy nie został zaklasyfikowany jako zatrudnienie z uwagi na zawieszenie wynikających z niego praw i obowiązków.

- 26 Wszyscy uczestnicy postępowania, którzy przedstawili uwagi na piśmie zgadzają się co do tego, że pomimo tymczasowego zawieszenia praw i obowiązków w ramach ich stosunku pracy, wspomniane skarżące są objęte zakresem pojęcia „pracownicy najemni” w rozumieniu art. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71.
- 27 Należy zaznaczyć w związku z tym, że pojęcie „pracownika” w prawie wspólnotowym nie jest jednoznaczne i różni się w zależności od dziedziny (wyrok z dnia 12 maja 1998 r. w sprawie C-85/96 Martínez Sala, Rec. str. I-2691, pkt 31). Należy zatem przypomnieć, jaki jest zakres pojęcia „pracownik” w ramach stosowania rozporządzenia nr 1408/71.
- 28 Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71 stanowi, że rozporządzenie stosuje się do pracowników najemnych lub do osób prowadzących działalność na własny rachunek, którzy podlegają lub podlegali ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich, jak i do członków ich rodzin.
- 29 Pojęcia „pracownik najemny” i „osoba pracująca na własny rachunek” są zdefiniowane w art. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71. Obejmują one wszystkie osoby ubezpieczone w ramach systemów zabezpieczenia społecznego wymienionych w art. 1 lit. a) na wypadek ryzyka i na warunkach wskazanych w tym przepisie (wyrok z dnia 3 maja 1990 r. w sprawie C-2/89 Kits van Heijningen, Rec. str. I-1755, pkt 9 oraz wyrok z dnia 11 czerwca 1998 r. w sprawie C-275/96 Kuusijärvi, Rec. str. I-3419, pkt 20).

- 30 Z tego wynika, że dana osoba posiada status „pracownika” w rozumieniu rozporządzenia nr 1408/71 od chwili gdy jest ona ubezpieczona, choćby na wypadek tylko jednego ryzyka, z tytułu ubezpieczenia obowiązkowego lub fakultatywnego, w ramach powszechnego lub szczególnego systemu zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 1 lit a) tego rozporządzenia, bez względu na istnienie stosunku pracy (ww. wyrok w sprawie Martínez Sala, pkt 36 oraz ww. wyrok w sprawie Kuusijärvi, pkt 21).
- 31 Jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 12 swojej opinii, z orzecznictwa Trybunału wynika, że to nie fakt istnienia stosunku pracy decyduje o tym, czy osoba pozostaje objęta podmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia nr 1408/71, lecz fakt czy jest ona ubezpieczona na wypadek ryzyka w ramach systemu zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 1 lit. a) wspomnianego rozporządzenia. Z tego wynika, że zawieszenie, podczas danego okresu, podstawowych obowiązków wynikających ze stosunku pracy nie może pozbawić osoby zatrudnionej przymiotu „pracownika najemnego” w rozumieniu art. 73 tego samego rozporządzenia.
- 32 Otóż, z postanowienia odsyłającego wynika, że na podstawie ustawodawstwa austriackiego, skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym nie korzystały, w trakcie ich urlopu rodzicielskiego, z pełnego ubezpieczenia obowiązkowego (obejmującego ubezpieczenie w razie choroby, wypadku i na wypadek starości), jakie istnieje na rzecz pracowników najemnych pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy. Z drugiej strony, według informacji przekazanych przez sąd krajowy, po zakończeniu obowiązku ubezpieczenia, wspomniane skarżące mają prawo, i to pod pewnymi warunkami, jedynie do świadczeń w ramach ubezpieczenia w razie choroby. Sąd krajowy przypuszcza, że w pewnych okolicznościach, skarżące przed sądem krajowym mogłyby zatem mieć roszczenia o świadczenia w ramach ubezpieczenia w razie choroby.

- 33 W każdym razie, do sądu krajowego należy dokonanie koniecznych ustaleń w celu określenia czy podczas okresu, za który skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym żądają spornych zasiłków, podlegały one działowi austriackiego systemu zabezpieczenia społecznego i w rezultacie, objęte były zakresem pojęcia „pracownik najemny” w rozumieniu art. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71.
- 34 Na pytanie pierwsze należy zatem odpowiedzieć w ten sposób, że dana osoba posiada przymiot „pracownika” w rozumieniu rozporządzenia nr 1408/71 od chwili gdy jest ona ubezpieczona, choćby na wypadek tylko jednego ryzyka, z tytułu ubezpieczenia obowiązkowego lub fakultatywnego w ramach powszechnego lub szczególnego systemu zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 1 lit a) tego samego rozporządzenia, bez względu na istnienie stosunku pracy. Do sądu krajowego należy dokonanie koniecznych ustaleń w celu określenia, czy w okresie, za który skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym żądają spornych zasiłków, podlegały one działowi austriackiego systemu zabezpieczenia społecznego i w rezultacie, były one objęte zakresem pojęcia „pracownik najemny” w rozumieniu tego przepisu art. 1 lit. a).

W przedmiocie pytania drugiego

- 35 W przypadku, gdy skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym są objęte podmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia nr 1408/71, sąd krajowy, zadając drugie pytanie, zmierza do ustalenia, które państwo członkowskie jest w pierwszej kolejności właściwe w zakresie wypłacania spornych świadczeń rodzinnych, co zakłada, że Trybunał wypowie się w przedmiocie ewentualnej właściwości a, w odpowiednim przypadku, zastosowania reguł zwanych „antyku-mulacyjnymi”, czyli art. 76 rozporządzenia nr 1408/71 i art. 10 rozporządzenia nr 574/72, w sytuacjach takich jak niniejsze.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

- 36 Uwagi przedłożone Trybunałowi różnią się odnośnie do wykładni rozporządzenia nr 1408/71 i rozporządzenia nr 574/72, jak również do określenia państwa członkowskiego właściwego w zakresie przekazywania świadczeń.
- 37 I tak Tiroler Gebietskrankenkasse podnosi, że w związku z tym, że każdy z dwojga rodziców wykonuje działalność zawodową: jeden w Niemczech a drugi w Austrii, należy uznać, że chodzi o dwa różne państwa miejsca zatrudnienia. Kwestia kumulacji świadczeń, który z tego wynika, znalazła rozwiązanie w art. 76 rozporządzenia nr 1408/71, który ustanawia pierwszeństwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, na którym spoczywa w rezultacie, wypłacanie świadczeń rodzinnych, podczas gdy właściwość drugiego państwa ma jedynie charakter subsydiarny.
- 38 Rząd austriacki zaleca również to rozwiązanie, uściślając, że zgodnie z rozumowaniem przedstawionym przez Trybunał w wyroku z dnia 10 października 1996 r. w sprawach C-245/94 Hoever i C-312/94 Zachow (Rec. str. I-4895) w zakresie świadczeń rodzinnych, określenie tego z członków rodziny, odnośnie do którego powstaje prawo do świadczenia nie może zależeć od przepisów krajowych. Należałoby raczej wziąć pod uwagę rodzinę jako całość.
- 39 Ze swojej strony rząd niemiecki podnosi dwa argumenty, wspierając przeciwną tezę. Po pierwsze twierdzi, że zasada przywołana przez rząd austriacki i wyrażona przez Trybunał w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Hoever i Zachow, nie ma zastosowania w niniejszej sprawie z uwagi na szczególną sytuację leżącą u podstaw

sprawy, która doprowadziła do wydania tego wyroku. Podejście przyjęte przez Trybunał we wspomnianej sprawie powinno być w rezultacie ograniczone do przypadków, w których zainteresowane osoby nie posiadają żadnych uprawnień względem państwa miejsca zatrudnienia.

40 Po drugie, rząd niemiecki uznaje, że reguły „antykumulacyjne” zawarte w art. 76 rozporządzenia nr 1408/71 i art. 10 rozporządzenia nr 574/72 nie stosują się w niniejszym przypadku, gdyż brak jest, w odniesieniu do tego samego dziecka, uprawnień do równoległych świadczeń rodzinnych. W sytuacjach leżących u podstaw postępowania przed sądem krajowym, nie istnieje uprawnienie tego rodzaju na korzyść drugiego rodzica, gdyż ojcowie dzieci nie spełniają warunków, na podstawie których powstaje uprawnienie do zasiłków w prawie niemieckim.

41 W ten sposób rząd niemiecki przyjmuje, że na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71 jedynie na państwie miejsca zatrudnienia, w niniejszym przypadku Republice Austrii, spoczywa obowiązek wypłacania świadczeń rodzinnych, nawet w sytuacji gdy beneficjent świadczenia i jego rodzina tam nie zamieszkują.

42 Opinia ta została poparta przez Komisję Wspólnot Europejskich w jej uwagach na piśmie. Komisja podnosi, że ze względu na to, że zasada państwa miejsca zatrudnienia jest fundamentalną zasadą rozporządzeń nr 1408/71 i nr 574/72, to jedynie wówczas, gdy zastosowanie tej zasady prowadziłoby do skutków niemożliwych do zaakceptowania — to znaczy utraty uprawnienia do świadczeń rodzinnych — niezbędne jest poszukiwanie innych rozwiązań.

43 Jednakże podczas rozprawy Komisja zaznaczyła, że zmieniła swoje stanowisko na rzecz pierwszeństwa państwa członkowskiego miejsca zamieszkania i zwróciła się do Trybunału o uwzględnienie sytuacji rodzinnej skarżących w postępowaniu przed

sądem krajowym. Według Komisji przepisem regulującym ich sytuację jest zatem art. 10 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 574/72, który zawiesza uprawnienie przewidziane na mocy art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, jeśli współmałżonek pracownika najemnego wykonuje działalność zawodową w państwie członkowskim miejsca zamieszkania. Takie podejście jest w pełni zgodne z wyrokiem z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie C-119/91 McMenemy (Rec. str. I-6393), znajdującym bezpośrednie zastosowanie w niniejszym przypadku.

Ocena Trybunału

- 44 W celu rozwiązania problemu wykładni rozporządzeń nr 1408/71 i nr 574/72, który znajduje się u podstaw negatywnego sporu kompetencyjnego w sprawie przed sądem krajowym i udzielenia sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, należy, w ramach odpowiedzi na drugie pytanie, przypomnieć zakres art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, zbadać jego związek z przepisami „antyкумуляcyjnymi” wspomnianych rozporządzeń oraz określić, który z nich znajduje zastosowanie w niniejszym przypadku.
- 45 Jak wynika z jego brzmienia, wspomniany art. 73 dotyczy właśnie sytuacji, w której rodzina pracownika najemnego zamieszkuje na terytorium państwa członkowskiego innego niż państwo właściwe oraz gwarantuje przyznanie świadczeń rodzinnych przewidzianych na podstawie wiążącego ustawodawstwa tego ostatniego państwa, tak jak gdyby rodzina pracownika najemnego zamieszkiwała na jego terytorium.
- 46 Przepis ten ma na celu zapobieżenie sytuacji, w której państwo członkowskie mogłoby uzależnić przyznanie lub wysokość świadczeń rodzinnych od zamieszkania

członków rodziny pracownika na terytorium państwa członkowskiego zobowiązanego do wypłaty świadczenia, aby nie zniechęcać pracownika wspólnotowego do korzystania z prawa do swobodnego przemieszczania się (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Hoever i Zachow, pkt 34 oraz wyrok z dnia 7 listopada 2002 r. w sprawie C-333/00 Maaheimo, Rec. str. I-10 087, pkt 34).

- 47 Artykuł 73 rozporządzenia nr 1408/71 łączy się z regułą ustanowioną w art. 13 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia, zgodnie z którą pracownik pracujący na terytorium państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego. System ten, wynikający z celu rozporządzenia nr 1408/71, którym jest zagwarantowanie wszystkim pracownikom, którzy są obywatelami państw członkowskich i przemieszczają się w ramach Wspólnoty równości traktowania w odniesieniu do różnych ustawodawstw krajowych i korzystania ze świadczeń z zabezpieczenia społecznego, bez względu na miejsce ich zatrudnienia bądź zamieszkania, powinien być interpretowany w sposób jednolity we wszystkich państwach członkowskich bez względu na rozwiązanie przyjęte w ustawodawstwach krajowych w zakresie nabycia prawa do świadczeń rodzinnych (wyrok z dnia 19 lutego 1981 r. w sprawie 104/80 Beeck, Rec. str. 503, pkt 7).
- 48 Należy zatem uznać, że w rozumieniu czytanych łącznie przepisów art. 73 i 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym, zamieszkując wraz z rodzinami na terytorium państwa członkowskiego innego niż państwo miejsca zatrudnienia, nabyły w tym ostatnim państwie prawo do zasiłków rodzinnych na mocy prawa wspólnotowego.
- 49 Jednakże należy uściślić, że wspomniany art. 73, stanowiąc zasadę ogólną, nie jest zasadą absolutną. Uprawnienie, jakie przysługuje skarżącym w postępowaniu przed sądem krajowym jako „pracownikom najemnym” na podstawie art. 13 i art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, powinno być zestawione z regułami „antyкумуляcyjnymi” tego rozporządzenia oraz rozporządzenia nr 574/72, o ile zachodzi ryzyko wystąpienia zbiegu uprawnień przewidzianych przez ustawodawstwo państwa miejsca zamieszkania z uprawnieniami przewidzianymi przez ustawodawstwo państwa miejsca zatrudnienia.

- 50 Otóż wydaje się, że tak właśnie jest w niniejszym przypadku. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez sąd krajowy, w związku z narodzinami dziecka każdej ze skarżących w postępowaniu przed sądem krajowym powstaje prawo do zasiłków rodzinnych zarazem w Austrii i w Niemczech. W Austrii przy zastosowaniu art. 73 rozporządzenia nr 1408/71 powstaje po stronie matki jako pracownika najemnego w tym państwie członkowskim uprawnienie do zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem. W Niemczech, na podstawie ustawodawstwa krajowego, jedno z rodziców ma prawo do pobierania zasiłku wychowawczego z uwagi na to, że on/ona i jego/jej dziecko tam zamieszkują.
- 51 Sytuacja taka, jak sporna sytuacja w postępowaniu przed sądem krajowym, może spowodować nadwyżkę w kompensowaniu wydatków rodzinnych i powinna być w konsekwencji rozpatrywana w świetle przepisów „antyкумуляcyjnych”, czyli art. 76 rozporządzenia nr 1408/71 i art. 10 rozporządzenia nr 574/72.
- 52 Należy po kolei zbadać jakie są możliwe przypadki zastosowania wspomnianych przepisów.
- 53 Z brzmienia art. 76 rozporządzenia nr 1408/71 wynika, że przedmiotem tego przepisu jest rozwiązanie zbiegu praw do świadczeń rodzinnych należnych na podstawie z jednej strony art. 73 tego rozporządzenia a, z drugiej strony ustawodawstwa krajowego państwa miejsca zamieszkania członków rodziny, odnośnie do których powstaje uprawnienie do świadczeń rodzinnych w związku z wykonywaniem działalności zawodowej. Bezsprzeczne jest, że wspomniany art. 76 nie znajduje zastosowania w niniejszym przypadku, gdyż na podstawie ustawodawstwa niemieckiego uprawnienie do świadczenia rodzinnego powstaje pod warunkiem zamieszkiwania na terytorium Niemiec i niewykonywania działalności zawodowej lub niewykonywania działalności zawodowej w pełnym wymiarze czasu pracy.
- 54 Z drugiej strony art. 10 rozporządzenia nr 574/72 stosuje się, gdy istnieje ryzyko kumulacji prawa wynikającego z art. 73 rozporządzenia nr 1408/71 oraz prawa do

pobierania świadczeń rodzinnych na podstawie prawa krajowego państwa miejsca zamieszkania, które nie jest uzależnione od warunku wykonywania działalności zawodowej.

55 Z tego wynika, że art. 10 rozporządzenia nr 574/72 jest przepisem „antyкумуляcyjnym”, który okazuje się właściwy w niniejszym przypadku. W istocie zarówno sytuacja, w której jedno z rodziców wykonuje działalność zawodową, jak i sytuacja, w której oboje rodziców wykonuje działalność zawodową są objęte zakresem stosowania tego przepisu.

56 Artykuł 10 ust. 1 lit. a) wspomnianego rozporządzenia przewiduje, w szczególności, że skoro świadczenia rodzinne są należne w państwie miejsca zamieszkania dziecka, niezależnie od wymogów ubezpieczenia czy zatrudnienia, uprawnienia te są zawieszane, gdy świadczenia są należne na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71.

57 Jednakże, o ile działalność zawodowa jest wykonywana w państwie miejsca zamieszkania dziecka przez osobę uprawnioną do świadczeń rodzinnych lub przez osobę je pobierającą, art. 10 ust. 1 lit. b) ppkt i) rozporządzenia nr 574/72 przewiduje zawieszenie uprawnień do świadczeń rodzinnych istniejących w państwie miejsca zatrudnienia na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71.

58 W pkt 24 i 25 powołanego powyżej wyroku w sprawie McMenemy Trybunał wyjaśnił znaczenie wyrażenia „osobie uprawnionej do zasiłku rodzinnego lub osobie

pobierającej te świadczenia”. Orzekł on, że wyrażenie to należy rozumieć w ten sposób, że obejmuje ono poza współmałżonkiem osobę, która nie jest lub już nie jest małżonkiem osoby korzystającej z zasiłku przewidzianego w art. 73 rozporządzenia nr 1408/71 lub samą tę osobę, przy założeniu, że zbieg praw do zasiłków rodzinnych wypływa z tego, że osoba ta pracuje również w państwie miejsca zamieszkania. Prawodawca wspólnotowy wolał określić krąg tych osób za pomocą ich wspólnej cechy charakterystycznej, czyli przymiotu bycia beneficjentem zasiłków rodzinnych w państwie członkowskim miejsca zamieszkania niż poprzez ich określenie w sposób enumeratywny.

59 Następnie Trybunał orzekł, że wykonywanie przez osobę sprawującą opiekę nad dzieckiem, a w szczególności przez współmałżonka beneficjenta, o którym mowa w art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, działalności zawodowej w państwie członkowskim miejsca zamieszkania dziecka powoduje zawieszenie, na podstawie art. 10 rozporządzenia nr 574/72, prawa do zasiłków przewidzianych w art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, do wysokości kwoty zasiłków o takim samym charakterze w rzeczywistości wypłaconych przez państwo członkowskie miejsca zamieszkania, bez względu na to kto jest bezpośrednim beneficjentem zasiłków rodzinnych określonym w ustawodawstwie tego państwa (ww. wyrok w sprawie McMenamin, pkt 27).

60 Taka wykładnia art. 10 ust. 1 lit. b) ppkt i) rozporządzenia nr 574/72 może mieć bezpośrednie zastosowanie do sytuacji takich, jak sporne sytuacje w sprawie w postępowaniu przed sądem krajowym, zważywszy na wykonywanie w państwie członkowskim miejsca zamieszkania działalności zawodowej przez małżonka Ch. Dodl i konkubenta P. Oberhollenzer. W rezultacie to na państwie miejsca zamieszkania, w niniejszym przypadku Republice Federalnej Niemiec, spoczywa obowiązek wypłacania spornych świadczeń rodzinnych.

61 Należy dodać, że w przeciwieństwie do tego co podnosi rząd niemiecki, fakt, że ojcowie dzieci nie spełniają warunków, na podstawie których powstaje prawo do

świadczeń przewidzianych na podstawie prawa niemieckiego, z uwagi na wykonywanie przez nich działalności zawodowej w pełnym wymiarze czasu pracy, jest bez znaczenia dla zastosowania art. 10 ust. 1 lit. b) ppkt i) rozporządzenia nr 574/72.

62 Nie jest wymagane dla zastosowania tego przepisu i spowodowania w ten sposób zmiany pierwszeństwa na rzecz właściwości państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, aby działalność zawodowa była wykonywana przez osobę osobiście uprawnioną do świadczeń rodzinnych. Wystarczy, aby uprawnienie do zasiłków w tym państwie powstało po stronie jednego z rodziców, w niniejszym przypadku matki.

63 Należy jednakże uściślić, że przy założeniu wspomnianym przez sąd krajowy, że C. Dodl nie jest uprawniona do niemieckiego zasiłku wychowawczego z uwagi na przekroczenie progu dochodów ustalonego w prawie niemieckim i że jej mąż również nie jest uprawniony do tego zasiłku z uwagi na wykonywanie działalności zawodowej w pełnym wymiarze czasu pracy, sytuację C. Dodl regulowałby jedynie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, bez potrzeby odwoływania się do reguł „antyкумуляcyjnych” przewidzianych przez to rozporządzenie i przez rozporządzenie nr 574/72.

64 Na drugie pytanie prejudycjalne należy zatem odpowiedzieć w ten sposób, że jeśli zarówno ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, jak i ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania pracownika najemnego przyznaje, w odniesieniu do tego samego członka rodziny i za ten sam okres, uprawnienie do świadczeń rodzinnych, to właściwym państwem członkowskim w zakresie wypłacania wspomnianych świadczeń jest zasadniczo na podstawie

art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72, państwo członkowskie miejsca zatrudnienia. Jednakże, jeśli osoba sprawująca opiekę nad dzieckiem, w szczególności współmałżonek lub konkubent tego pracownika, wykonuje działalność zawodową w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, to świadczenia rodzinne powinny, na podstawie art. 10 ust. 1 lit. b) ppkt i) rozporządzenia nr 574/72, być wypłacane przez to państwo członkowskie, bez względu na to, kto jest bezpośrednim beneficjentem tych świadczeń określonym w ustawodawstwie tego państwa. W takim przypadku, wypłacanie świadczeń rodzinnych przez państwo członkowskie miejsca zatrudnienia jest zawieszane do wysokości kwoty tych świadczeń rodzinnych przewidzianych przez ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania.

W przedmiocie kosztów

- 65 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny w stosunku do postępowania przed sądem krajowym, zatem do niego należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Dana osoba posiada przymiot „pracownika” w rozumieniu rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie zmienionego i uaktualnionego rozporządzeniem (WE) nr 1386/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 czerwca 2001 r., od chwili gdy jest ona ubezpieczona, choćby na wypadek tylko jednego ryzyka, z tytułu ubezpieczenia obowiązkowego lub fakultatywnego w ramach powszechnego lub szczególnego systemu zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 1 lit a) tego samego

rozporządzenia, bez względu na istnienie stosunku pracy. Do sądu krajowego należy dokonanie koniecznych ustaleń w celu określenia, czy w okresie, za który skarżące w postępowaniu przed sądem krajowym żądają spornych zasiłków, podlegały one działowi austriackiego systemu zabezpieczenia społecznego i w rezultacie, były one objęte zakresem pojęcia „pracownik najemny” w rozumieniu tego przepisu art. 1 lit. a).

- 2) Jeśli zarówno ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, jak i ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania pracownika najemnego przyznaje w odniesieniu do tego samego członka rodziny i za ten sam okres uprawnienie do świadczeń rodzinnych, to właściwym państwem członkowskim w zakresie wypłacania wspomnianych świadczeń jest zasadniczo państwo członkowskie miejsca zatrudnienia zgodnie z art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia nr 1408/71, zmienionego i uaktualnionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 410/2002 z dnia 27 lutego 2002 r.

Jednakże, jeśli osoba sprawująca opiekę nad dzieckiem, w szczególności współmałżonek lub konkubent pracownika, wykonuje działalność zawodową w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, to świadczenia rodzinne powinny, na podstawie art. 10 ust. 1 lit. b) ppkt i) rozporządzenia nr 574/72, być wypłacane przez to państwo członkowskie, bez względu na to, kto jest bezpośrednim beneficjentem tych świadczeń określonym w ustawodawstwie tego państwa. W takim przypadku, wypłacanie świadczeń rodzinnych przez państwo członkowskie miejsca zatrudnienia jest zawieszane do wysokości kwoty tych świadczeń rodzinnych przewidzianych przez ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania.

Podpisy